

Zéró összegű zöld játék: quo vadis, transzatlanti barátság?

A globális technológiai verseny napjainkban a klímavédelem árnyékában kap újult erőre, ugyanis a tiszta technológiákkal kapcsolatos fokozott innovációs nyomás következtében egyre több állam dönt olyan zöld iparpolitikai támogatási formák bevezetése mellett, amelyek egyet jelentenek a hazai ipar előnyben részesítésével és a külföldi termékek hazai piacról való kiszorításával. Erre kiváló példa a közelmúltban elfogadott, történelminek számító amerikai klímavédelmi törvény, az Inflation Reduction Act (IRA).

Az amerikai klímavédelmi törvény (Inflation Reduction Act – inflációcsökkentési törvény, IRA) mérföldkőnek számít az éghajlatvédelemben, hiszen több száz milliárd dollárt fordít állami támogatások, adókedvezmények és hitelek formájában az Amerikai Egyesült Államok tisztaenergia-szektorára, mégis a szabadkereskedelmet torzító, belföldi gyártást védő rendelkezései jelentősen árnyékolják annak nemzetközi megítélését. Európai vezetők is olyan éles kritikával illették az USA-t, miszerint az IRA káros versenyt gerjeszt a kontinensek között. A félelem nem volt megalapozatlan, hiszen a vegyipartól kezdve az acélgyártáson át az autóiparig sorra [jelentik be](#) európai nagyvállalatok, hogy inkább Észak-Amerikában létesítenek beruházásokat a közeljövőben. Úgy tűnik, hogy míg Európa azon lementál, hogyan hajlítsa az állami támogatásokkal kapcsolatos szabályain a zöld termékek és technológiák széles körű alkalmazása érdekében, addig az USA az IRA-val arra összpontosít, hogyan csábítsa oda a gyártókat, akik álláshelyek ezreinek lehetőségét hozzák magukkal. S míg az EU továbbra is viszonylag bonyolult bürokratikus rendszerben kínálja a támogatásokat, addig az USA a jól bevált adókedvezmény-rendszerre apellál, és eddig sikeresen.

Az „America First” zöld protekcionizmusa

A zöld iparpolitikai törekvések a 2008-09-es globális pénzügyi krízis után erősödtek meg az USA-ban, s elsőként a 2009-ben elfogadott, „stimulus törvényként” is emlegetett American Reinvestment and Recovery Actben (ARRA), majd a 2013. évi Climate Action Planben öltöttek testet. A Trump által, Kína ellenében indított kereskedelmi háború is bizonyos értelemben a zöld iparpolitikából ered: a casus bellit a napelemgyártási ágazat szolgáltatta, mivel az ázsiai ország figyelemreméltó

előnyre tett szert a világpiacon ezen a téren. Addigra azonban az USA hátrányba került az energiaágazat ellátási láncainak egyes kritikus pontjait tekintve, különösen a korszerű gyártási rendszerek piacán.

A Biden-adminisztráció tudatosan próbál változtatni mindezen: a klímátörvényben egy meglehetősen összetett és átfogó támogatási rendszert épített ki, amely különböző termelői (vállalati) és fogyasztói adókedvezményeken (például a fejlett feldolgozóipar fejlesztését támogató Advanced Manufacturing Production Tax Credit, vagy az elektromos autók elterjedését szolgáló Clean Vehicle Tax Credit), beruházásösztönző támogatásokon és hiteleken keresztül közel 400 milliárd dollárt fordít a tisztaenergia-szektorra, kezdve az ingatlanok energetikai korszerűsítésétől az elektromos gépjárműveken át a zöld közművekig. Az IRA hatására az USA-ba települő feldolgozóipari vállalatokat azonban idővel csalódás is érheti: a Rhodium Group [elemzése](#) szerint ugyanis a támogatások csupán 10%-át fogja kapni a feldolgozóipar, míg a források jelentősebb hányada a napelemek és szélturbinák telepítésére, valamint az elektromos autók elterjedésére jut majd.

Erodálódó multilateralizmus

Az IRA egy olyan trendet erősít, ami révén újra széles körben elterjedhet az állami támogatásokon alapuló, protekcionista gazdaságpolitika. Ez azonban nemcsak a transzatlanti kapcsolatok válságához, hanem a globális együttműködés töredezettségéhez vezethet már csupán azzal is, hogy precedenst teremt a kereskedelmi és gazdasági kapcsolatok mélyítése céljából felállított nemzetközi intézmények megkerülésére, legyen szó a Világkereskedelmi Szervezetről (WTO), vagy olyan kétoldalú fórumokról, mint a 2021-ben létrehozott EU-USA Kereskedelmi és Technológiai Tanács (TTC).

Mindez alátámasztja az „új techno-nacionalizmussal” kapcsolatos [nézeteket](#), amelyek szerint adott kormányzat a nemzetbiztonsági érdekekkel köti össze a technológiai tudástranszfert, ezért fellép minden ellenségesnek vélt országgal szemben, ha kell célzott állami beavatkozás mentén is. Az új techno-nacionalizmus feltételezi, hogy az egyes kormányok geopolitikai előnyök megszerzésére törekszenek a rendszerszintű kihívókkal való rivalizálás világában, ahol az egyes hatalmak között jelentős különbségek vannak ideológiai értékek, politikai rendszerek és gazdasági modellek szempontjából. Ezzel viszont a zöld technológiai verseny is egy

zéró összegű játékká vált, vagyis egy olyan „tisztá konfliktushelyzetet” teremt, amelyben a szereplők nem egymással együttműködve, hanem egymás kárára érnek el nyereséget. Az USA mindenáron meg akarja őrizni technológiai fölényét Kínával szemben, ami – lemaradása okán – az EU-t is nagy mértékben érinti.

Folyamatos reakciókényszerben az Európai Unió

Az IRA-ra válaszul az Európai Bizottság célja, hogy a folyamatban lévő beruházási igények figyelembevételével nagyobb mértékű közös finanszírozást tegyen elérhetővé a karbonsemlegességre épülő, európai zöld ipari szektor támogatása érdekében. Az EU ugyanakkor hátrányból indul abban a tekintetben, hogy nincs egységes adórendszere, amit az állami támogatások rendszerével próbál ellensúlyozni. Egyes szakértők szerint az optimális szakpolitikai mix az EU számára a karbonárzás, a beruházásösztönzés és a szabályozás együtteséből áll össze, ami viszont az USA számára nem lenne működőképes a politikai érdekellentétek miatt, hiszen az EU-val ellentétben ott nincs egységes támogatottsága a klímapolitikai céloknak.

Egyes előrejelzések ugyanakkor arra mutattak rá, hogy a kisebb uniós tagállamok kimaradhatnak a zöld iparpolitikai támogatásokból, ugyanis a nagyobb gazdaságok támogatott vállalatai az egységes piac előnyeit kihasználva domináns pozícióba juthatnak, esélyt sem hagyva a kisebb államok cégei számára. A belső piac fragmentációjának elkerülését szolgáló eszköz lehet az Európai Szuverenitási Alap, amit idén nyáron tárgyalhatnak a költségvetési felülvizsgálat részeként. Igaz, ez nem feltétlenül jelent majd újabb forrásokat a tagállamok zöld és digitális átállása számára, így a Bizottságnak valószínűleg máshogyan – akár a SURE program mintájára építve – kell áthidalnia a kisebb országok problémáját. Mivel a közeljövőben nem lehet arra számítani, hogy a Bizottság tervei mellé új források is kapcsolódni fognak, így az egyes tagállamok számára segítséget egyelőre a helyreállítási program támogatásai, valamint a saját állami támogatási programok jelenthetnek, hiszen ahogyan az az USA-EU relációban, úgy az EU-n belül is igaz, hogy a beruházások oda folynak majd leginkább, ahol kedvező ösztönző programokat kínálnak a kormányok.

Annak lehetősége is adott, hogy a technológiai versenyhelyzetből eredő problémák egy részének orvoslásában Kelet-Közép-Európa segítse majd az EU-t: itt mind a

vállalkozói kedv, mind a magasan képzett munkavállalók rendelkezésre állnak. A térség oktatási rendszerei kifejezetten színvonalasnak mondhatóak, különösen a reáltárgyak oktatását illetően. A régióban 6,6 millió technológiailag képzett munkavállaló van, ami igencsak megközelíti a német statisztikát. A FES és a wiiw egy korábbi [közös elemzése](#) szerint Csehországnak, Magyarországnak, Lengyelországnak, Romániának és Szlovákiának igen kedvező adottságai vannak ahhoz, hogy fejlett digitális termelési (ADP) technológiákhoz és az ipar 4.0 elterjedéséhez kapcsolódó értékláncokon alapuló új növekedési modellt dolgozzanak ki. A színvonalas oktatási rendszerek és a fiatal népesség fejlett digitális készségei előnyös humántőke-feltételeket jelentenek a KKE-régió számára, amelyekkel megalapozható az innovatív digitális szolgáltatásokon alapuló gazdasági növekedés.

A pandémiát követően megerősödött nearshoring jelenségnek köszönhetően a KKE-régió a vártnál erősebben kerülhet ki a válságból, amit segít az is, hogy a [társég cégvezetői](#) saját jövőbeli külföldi terjeszkedésükkor is inkább a közelükbe tekintenek ki az ellátási láncok lerövidítése érdekében. Igaz, a szemükben továbbra is Németország marad a fő célpont, azonban növekszik az érdeklődésük olyan országok iránt, mint Ukrajna, Szerbia, Magyarország, Csehország, Albánia és Bosznia-Hercegovina. Emögött megbújik az a távlati cél is, hogy a KKE-régió végtermékgyártóvá váljon az ellátási láncokban, illetve addig is egyre növelje az egyes ágazatokban termelt hozzáadott értéket a digitális és zöld átmenet során. Mindehhez azonban regionális stratégiára van szükség tekintettel arra, hogy milyen egyensúlytalanságok jellemzik napjainkban a multilaterális rendszert, nem csupán az orosz-ukrán háború, hanem az USA és Kína között zajló kereskedelmi-technológiai háború miatt is.

„Szerkesztett formában megjelent a Világgazdaság.hu oldalon 2023. március 29-én.”